

Рекомендації педагогам щодо навчання і розвитку дітей з особливими освітніми потребами згідно нозологій, розроблені практичним психологом Хімчинського ліцею «Інтелект» Світланною Удудяк

Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями мовлення

Рекомендації щодо розвитку когнітивної сфери:

Важлива особливість розвитку мовлення дитини полягає у тому, що вона є складовою когнітивної сфери. Саме тому важливо приділяти увагу формуванню уміння дитини сприймати, зосереджувати увагу, запам'ятовувати і контролювати себе. Слід сприяти поетапному формуванню контролю за правильністю власного мовлення, поступово переходячи від оцінювання помилок аналогічних власним у чужому мовленні, а потім до власних.

Рекомендації щодо розвитку емоційно-вольової сфери:

Розвиток мовлення дитини вимагає чималих вольових зусиль на перших етапах надання послуг вчителем-логопедом, оскільки цей процес часто супроводжується неприємними відчуттями (біль при надмірному м'язовому напруженні органів артикуляції, страх перед новими відчуттями або в результаті наявності сумніву стосовно власних здібностей та ін.). З метою забезпечення розвитку емоційно-вольової сфери рекомендується:

мотивувати дитину за допомогою створення позитивної атмосфери з опорою на її досвід та інтереси (улюблені мультики, ігри та ін.);

- пропонувати спочатку завдання, які дитина здатна виконати з легкістю і отримати схвальну оцінку за їх виконання;
- продемонструвати на власному прикладі виконання завдання;
- не змушувати дитину виконувати завдання всупереч її бажанню, необхідно переключити її увагу на інший вид діяльності, і непомітно долучити знову, можливо, дещо змінюючи умови виконання;
- влаштовувати змагання, у яких непомітно навмисно «програвати», що сприятиме формуванню впевненості дитини у своїх силах;
- надавати можливість виконувати письмові роботи олівцем з метою попередження напруження, пов'язаного зі «страхом помилок» та постійних виправлень.

Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату

Рекомендації щодо розвитку когнітивної сфери:

Діти з порушеннями опорно-рухового апарату потребують організації надання психолого-педагогічної допомоги, що спрямована на всі компоненти когнітивної сфери. Тому необхідно акцентувати увагу на:

формуванні зорового, слухового і кінестетичного сприймання шляхом обстеження предметів на основі зору, слуху, дотику, вкладаючи до рук дитини різні за формою, розміром і фактурою предмети (у тому числі іграшки). З метою покращення відчуттів рекомендується зробити масаж кистей і кінчиків пальців рук за допомогою щіток різного ступеня жорсткості;

- стимуляції предметно-практичної та ігрової діяльності з метою формування уміння сприймати та діяти;
- заохоченні до предметно-дійового спілкування з оточуючими на основі закріплення зв'язку між словом, предметом та дією через називання дорослим предмету, пояснення його призначення, показу дій, які можна з ним виконувати;

- застосуванні регулятивної функції внутрішнього мовлення та ритмічної організації руху (методика навчання Андраша Петьо) шляхом виконання рухів під лічбу від 1 до 5 на основі однотипних інструкцій (наприклад, «догори-вниз» для виконання руху, який триває, поки звучить лічба), що дає змогу розвинути розуміння простих фраз з опорою на показ і виконання, і поступово перейти до здійснення рухів під керівництвом внутрішнього мовлення;
- формуванні психологічних операцій і функцій уваги, пам'яті, мисленнєвих операцій (аналізу, синтезу, прогнозування, порівняння, класифікації, узагальнення та ін.) у процесі навчання.

Рекомендації щодо розвитку емоційно-вольової сфери:

Дітям з порушеннями опорно-рухового апарату часто властиве порушення працездатності. Певна роль у виникненні таких порушень належить соціальним факторам, зокрема, вихованню дитини за типом гіперопіки. У результаті такого виховання може виникнути недорозвиток мотиваційної основи психічної діяльності, що призводить до недостатності прояву вольових зусиль, коли необхідно виконати завдання, рух або почати спілкування.

Труднощі здійснення вольових зусиль у зазначеній категорії дітей, а також у дітей, які мають порушеннями мовлення, є подібними, тому рекомендації щодо розвитку емоційно-вольової сфери, які подано у відповідному розділі, можуть бути корисними і в даному випадку.

Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку

Рекомендації щодо розвитку когнітивної сфери:

Сприймання: поділ складного матеріалу на частини; збільшення часу для усвідомлення завдання; уповільнення темпу викладу матеріалу; використання наочності, активізація знань дітей з метою використання їх власного досвіду; порівняння сприйнятого зі зразком.

- Увага: допомога у перевірці правильності виконаних дій; формування навичок самоконтролю; навчання вмінню порівнювати свої роботи зі зразком.
- Пам'ять: мінімальна кількість нових термінів, понять на одному уроці; поділ матеріалу на частини; повторення матеріалу; закріплення вивченого матеріалу з опорою на наочність, емоційну пам'ять з поступовим переходом до словесно-логічного запам'ятовування.
- Мислення: зменшення обсягу матеріалу, спрощення інформації для засвоєння; навчання застосовувати знання на практиці; поділ складних тем на частини; поступове формування вміння порівнювати, використовувати план, інструкцію, схеми тощо; формування вмінь виділяти різні аспекти предметів і явищ; вчити міркувати вголос про способи та послідовність виконання завдань.
- Інтелектуальна сфера: урахування індивідуальної працездатності дитини відповідно до її можливостей; урізноманітнення методів і прийомів навчання; створення умов, які стимулюватимуть учнів до навчання і запобігати виникненню втоми.

Рекомендації щодо розвитку емоційно-вольової сфери:

коригувати емоційні стани дитини, формувати вміння управляти своїми емоціями; запобігати виникненню спалахам роздратувань;

- залучати дітей до міжособистісної взаємодії у дитячому колективі та до взаємодії «учитель-учень».

Загальні рекомендації щодо навчання і розвитку дітей із затримкою психічного розвитку

Рекомендації щодо розвитку когнітивної сфери:

- проводити заняття з розвитку всіх видів сприймання, особливо зорового та слухового, на базі яких розвиваються вищі психічні функції. Так збагачуються різноманітні знання про навколишній світ і розуміння зв'язків між предметами та явищами, розвивається мислення й мовлення дітей;
- під час навчання необхідно розвивати працездатність, уміння зосереджувати увагу та цілеспрямовано працювати: ставити перед собою мету, усвідомлювати способи її досягнення, адекватно оцінювати результати;
- доцільно розвивати навчальну мотивацію, бажання вчитися, віру дитини у власні можливості;
- розвивати пізнавальну діяльність. Спеціально вчити розрізняти та називати колір, форму, розмір предметів, їх розташування у просторі, застосовувати ці знання практично; виділяти та пояснювати просторові відношення між предметами, використовувати це у практичній діяльності;
- формувати вміння орієнтуватися в сторонах предметів, які знаходяться перед дитиною – визначати орієнтири на аркуші паперу, в альбомі; вміти знаходити верх і низ, правий і лівий бік тощо. Розуміння просторових відношень впливає і на мовленнєвий розвиток дитини;
- формувати вміння працювати за інструкцією, послідовно виконувати завдання. Таку роботу можна проводити під час конструювання, малювання. Разом з дитиною слід аналізувати зразок, визначити послідовність складання конструкції, здійснення окремих дій малювання. Для розвитку дитини із ЗПР корисні заняття ліпленням. Виготовлення навіть простих фігурок з пластиліну чи глини потребує узгоджених рухів і актів сприймання, аналізу зразка за різними ознаками та відтворення цих ознак у виробі. Крім того, робота з пластичним матеріалом розвиває дрібні рухи кисті руки, що позитивно впливає не тільки на вдосконалення рухових функцій, а й на інші функції, зокрема, мовлення.

Рекомендації щодо розвитку емоційно-вольової сфери:

- похвала, підтримка, надання допомоги, створення психологічного комфорту дають змогу дитині повною мірою реалізувати свій потенціал;
- підтримка найменших позитивних проявів у навчанні, спілкуванні, поведінці;
- створення умов, за яких проблеми психічного розвитку дитини не перешкоджають досягненням у навчанні;
- виявлення сильних сторін, здібностей дитини і використання їх для компенсації порушень розвитку;
- допомога у побудові взаємин з однолітками;
- моделювання ситуацій, у яких дитина здобуває позитивний досвід адекватних емоційних реакцій, дотримання норм поведінки тощо.